

ombudsman
veřejný ochránce práv

ZÁPIS Z KULATÉHO STOLU
ROK 2017 V OBLASTI BOJE PROTI DISKRIMINACI –
POHLED VEŘEJNÉ OCHRÁNKYNĚ PRÁV A NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

Diskusní skupina: **Nenávistné projevy ve veřejném prostoru**

14. března 2018

Moderátorky:

Jana Vomelová	Kancelář veřejného ochránce práv
Eva Nehudková	Kancelář veřejného ochránce práv

Účastnice a účastníci:

Baroch Petr	Organizace pro pomoc uprchlíkům, z. s.
Horváthová Martina	IQ Roma servis, z. s.
Kořínková Dana	Quip, z. ú.
Mička Jakub	Vzájemné soužití, o.p.s.
Němcová Milena	Autistik
Plešková Lucie	Nadace OSF
Půček Martin	IQ Roma servis, z. s.
Skálová Helena	Gender Studies, o.p.s.
Vitoušová Petra	Bílý kruh bezpečí, z. s.
Zamboj Ladislav	Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, z. s.

Eva Nehudková zahájila dopolední část programu ve skupině. Pro diskusní skupinu na téma nenávistných projevů se rozhodlo nejvíce účastnic a účastníků letošního kulatého stolu, z čehož je možné usuzovat, že se s touto problematikou setkávají všichni průřezově bez ohledu na téma či oblast, které se věnují. Eva Nehudková následně vyzvala přítomné k představení a současně ke sdílení jejich zkušeností s nenávistnými projevy, se kterými se setkávají při své činnosti.

Jako první se představila **Helena Skálová** z Gender Studies, o.p.s. Nenávistným projevům čelí jejich organizace často a čelí jim i jejich klienti a klientky. Zatím o této problematice a příslušné právní úpravě mnoho neví – proto se také přihlásila na toto téma, jelikož by si přála získat více informací.

Petr Baroch z Organizace pro pomoc uprchlíkům konstatoval, že nenávistné projevy mívá jak na jejich klienty, tak na samotnou jejich organizaci, a to z různých stran, nejčastěji

přes sociální sítě. Cca před dvěma lety jim chodily poštou do pražské kanceláře obálky s bílým práškem. Situace byla obzvláště vyhocená v souvislosti s tzv. migrační krizí od r. 2015. Petr Baroch dále uvedl, že paradoxně častěji se zabývají útoky na jejich organizaci, než útoky na klienty, kteří často netuší, že by to mohli vůbec řešit, resp. mají jiné naléhavější problémy.

Ladislav Zamboj z Poradny pro občanství uvedl, že vzhledem k tomu, že část jejich klientů představují také cizinci, bývají v očích veřejnosti též spojováni s nevládními organizacemi zabývajícími se pomocí migrantům. Proto se také setkávají s nepřátelskými útoky na organizaci. Situace s projevy nenávisti ve veřejném prostoru je podle Ladislava Zamboje velmi alarmující, a proto by se na dnešní diskusní skupině rád o této problematice více dozvěděl.

Martin Půček z organizace IQ Roma servis konstatoval, že nenávistné projevy paradoxně téměř vůbec neřeší, protože jejich romští klienti je vnímají jako faktickou danost a jsou na ně již zvyklí, takže si nestěžují. Mezi jejich jinými mnohem palčivějšími problémy to pro ně není věc k řešení. Nadnesl proto otázku do pléna, jak problematiku zprostředkovat cílové skupině, aby se o svá práva sama víc brala.

Martina Horváthová, která přijela také z organizace IQ Roma servis, potvrdila, že jejich klienti to skutečně zdaleka ne vždy chtějí řešit. Dále uvedla, že přibližně za poslední dva roky se vedení jejich organizace potýká s nepřátelskými e-maily na jejich osobní adresy. Zmínila také diskriminaci jejich organizace na veřejném trhu, jelikož mají vážný problém sehnat pronájem prostoru pro kanceláře – jakmile potenciální pronajímatelé kancelářských prostor zjistí, o jakou organizaci se jedná, nechtějí s nimi vůbec jednat. **Eva Nehudková** k tomu krátce podotkla, že o tomto problému ochránkyně ví, ale problém je, že antidiskriminační zákon je v současnosti koncipován k ochraně pouze fyzických osob.

Dana Kořínková se zúčastnila za organizaci QUIP, která se věnuje právům lidí se zdravotním postižením. Téma této diskusní skupiny si zvolila, jelikož je v současnosti velice aktuální a bude pravděpodobně čím dál více palčivé. Klienti jejich organizace naštěstí zatím nenávistné projevy vůči sobě nemuseli řešit.

Jakub Mička z organizace Vzájemné soužití se také rozhodl pro tuto diskusní skupinu z důvodu aktuální společenské situace.

Milena Němcová zastupující spolek Autistik a platformu Naděje pro autismus uvedla, že se jejich klienti setkávají velmi často s odmítáním ve veřejném prostoru či ve školách – a to jak děti s autismem, tak jejich rodiče. Někdy se objevují dokonce i výzvy k fyzické likvidaci těchto osob. Bývají to např. skupiny či akce založené na Facebooku (v loňském roce např. facebooková akce „Venčení autistů v Lužánkách“) – než se jim tuto nenávistnou aktivitu podařilo zastavit, trvalo to půl roku. Facebook to po jejich oznámení nevyhodnotil jako problematickou aktivitu. Podařilo se to zastavit až díky spolupráci s více subjekty – zejména se samotným Centrem volného času Lužánky a s městskou policií.

Petra Vitoušová z Bílého kruhu bezpečí uvedla, že již 27 let pracuje v této organizaci s oběťmi trestných činů. Za tuto dobu si všímá, že nenávistných trestných činů stále přibývá. Případy řeší a pomáhají individuálně a podle konkrétní situace. Důležitá je (nejenom) pro oběti

trestných činů z nenávisti zejména rychlost reakce na ně. Je potřeba projevy nenávisti limitovat a regulovat.

Jako poslední se představila **Lucie Plešková** z Nadace OSF. V jejich nadaci sice nepracují přímo s cílovou skupinou (s oběťmi nenávisti), ale téma je velmi zajímavá a narůstání projevů nenávisti ve veřejném prostoru sledují se znepokojením. Ráda by proto dnes získala informace, co je možné v této otázce dělat.

Jana Vomelová všem poděkovala a zahájila prezentaci. Veřejná ochránkyně práv se problematikou nenávistných projevů blíže zabývá od roku 2016. Jana Vomelová shrnula, co vše v této oblasti doposud ochránkyně podnikla a jaké informace a zkušenosti shromáždila. Dále se věnovala relevantní zahraniční i vnitrostátní právní úpravě (v podrobnostech viz prezentace).

Martina Horváthová v průběhu prezentace vznesla dotaz k právní úpravě postavení Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (dále jen „RRTV“) jako regulátora. Domnívá se, že mnoho televizních a rozhlasových pořadů ve skutečnosti nedodrží zákaz utvrzování stereotypů o některých skupinách obyvatel. **Jana Vomelová** k tomu uvedla, že v takovém případě je třeba podat podnět, RRTV následně v případě pochybností ohledně nezávadnosti vysílaného obsahu žádá provozovatele o vysvětlení, se kterým se pak RRTV buď spokojí (v častějších případech) nebo nespokojí. RRTV rovněž může konstatovat pochybení rovnou a vyzvat provozovatele k nápravě. Aby mohlo být s provozovatelem vysílání zahájeno správní řízení, problematice jednání či reportáž se musí podle právního názoru RRTV vícekrát opakovat, což se většinou neděje, jelikož provozovatelé takový program po upozornění už neopakují. Jana Vomelová zmínila, že RRTV by možná potřebovala obdržet více podnětů ze stran dotčených menšin, jelikož její stávající názor je spíše takový, že se nenávistné útoky ve vysílání moc nedějí, a proto není potřeba razantnějšího postupu. Pokud by měli zástupci organizací pracujících s ohroženými menšinami dojem, že RRTV nedělá, co má, můžou se obrátit na ochránkyni, jelikož se jedná o orgán, jehož postup ochránkyně může šetřit.

Eva Nehudková stručně nastínila právní úpravu v antidiskriminačním zákoně a formy diskriminace (přímá diskriminace a obtěžování) vztahující se k tématu hatespeech. Zdůraznila, že není vyžadovaný úmysl diskriminovat, stačí, že dopad jednání je takový, že zasahuje do lidské důstojnosti. Blíže viz obsah prezentace.

Jana Vomelová dále popsala aktivity na poli nenávistných projevů v České republice (zejména vládní Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti, organizaci In Iustitia a její činnost) a aktivity na evropské či mezinárodní úrovni (zejména dohodu Evropské komise s IT společnostmi, tzv. Kodex chování pro boj s nelegálními nenávistnými projevy šířenými online).

Po přestávce na oběd **Eva Nehudková** zahájila druhou část programu. Požádala účastníky, aby si pročetli připravené případové studie (viz podklady) a pokusili se navrhnout, jak by se v nich popsané situace daly řešit. Případové studie vycházejí z reálných případů, kterými se VOP zabývala.

V prvním modelovém případě se účastníci zabývali situací mladého muže vyznávajícího judaismus a čelícího z tohoto důvodu slovním útokům ze strany kolegů v zaměstnání. Jeho

nadřizený situaci odmítl řešit. **Eva Nehudková** požádala přítomné o jejich hodnocení případu.

Ladislav Zamboj řekl, že se podle jeho názoru jedná o obtěžování ve smyslu antidiskriminačního zákona.

Eva Nehudková se dotázala, kdo je podle názoru účastníků za protiprávní jednání odpovědný.

Ladislav Zamboj konstatoval, že oba – agresor i nadřizený, který situaci i přes žádost oběti neřešil.

Martin Půček zmínil přestupek proti občanskému soužití, kterého se mohl dopustit kolega.

Eva Nehudková se dotázala, co si účastníci myslí ohledně použitelnosti nahrávek, které Jakub pořídil (rozhovor s kolegou řidičem a rozhovor s ředitelem). Podle **Petry Vitoušové** je vhodné a užitečné policii předložit obě nahrávky, i hraniční případ nahrávky s kolegou. Ilustruje to lidsky situaci, i kdyby byla nahrávka nakonec vyhodnocena jako nepřijatelná.

Eva Nehudková zmínila mimoprávní prostředek, který chtěl dotyčný použít – zamýšlel napsat velkým zahraničním společností, které jsou pravidelnými klienty jeho zaměstnavatele, a současně jejich majitelé jsou židovského původu, a informovat je o situaci s tím, zda chtějí nadále služeb takového hotelu využívat. Dotázala se přítomných, co si o takovém kroku myslí.

Helena Skálová upozornila, že v takovém případě by se oběť sama vystavila riziku žaloby ze strany zaměstnavatele. Téhož názoru byl i **Petr Baroch**.

Ladislav Zamboj zdůraznil důležitost momentu psychohygieny oběti spočívající v nějakém – jakémkoli – obranném kroku ze strany oběti. Pokud ho udělá, pomůže jí to se situací lépe vyrovnat.

Helena Skálová by považovala za vhodné podání podnětu na inspekci práce – je to bezpečnější pro oběť a zvláště když již u zaměstnavatele nepracuje, neznamená to pro ni riziko žádné odvety z jeho strany.

Petra Vitoušová by oběti navrhla, aby si našel advokáta, který by formálně na hlavičkovém papíře vyzval kolegu ke zdržení se obtěžujícími kroky. Podle její zkušenosti takový postup často zabírá a funguje.

Petr Baroch konstatoval, že často je situace taková, že jejich klienti, dokud u zaměstnavatele stále pracují, nechtějí činit žádné právní kroky, protože se obávají odvety. Když už u zaměstnavatele nepracují, tak to ale také nechtějí řešit, protože jejich hlavní zájem je sehnat si jinou práci a potíže v předchozí práci již nemuset vůbec neřešit. Dotázal se, jaký by byl petit jakékoli žaloby v případě, že člověk již na daném místě nepracuje.

Eva Nehudková odpověděla, že je možné žádat přiměřené zadostiučinění. Tím je jednak omluva, ale i náhrada nemajetkové újmy v penězích. Antidiskriminační zákon ji koncipuje jako subsidiární, nicméně je možné namítat, že z hlediska nového občanského zákoníku to

tak být nemá, a náhrada nemajetkové újmy může být požadována vždy, a to zejména, když bylo do osobnosti zasaženo z nějakého zakázaného diskriminačního důvodu.

Dále byla diskutována výše případného peněžního zadostiučinění. **Ladislav Zamboj** zmínil odstrašující efekt zadostiučinění, který by mělo mít dle evropského práva a judikatury SDEU.

Martina Horváthová vznesla dotaz, jak přítomní pracují s motivací obětí situaci řešit a soudit se. Z její zkušenosti je nanejvýš potřebné, aby aspoň někteří své případy dotáhli do úspěšného konce a byli pak vzorem pro ostatní, kteří řeší podobná dilemata.

Eva Nehudková zdůraznila nutnost oběti férově sdělit, o jak náročný a dlouhý proces s nejistým výsledkem se jedná.

Petra Vitoušová se snaží klienty vést k tomu, aby dospěli ke skutečně informovanému rozhodnutí. Pak vědí, proč se rozhodli se bránit či nikoli, aby si toto rozhodnutí (ať už bude jakékoli) později nevyčítali. Na nich jako organizaci je, aby jim veškeré potřebné informace pro takové rozhodnutí zprostředkovali. Petra Vitoušová dále zdůraznila nutnost průběžné podpory (důvěrníka, zmocněnce).

Dana Kořínková souhlasí s potřebou dostupné pomoci – právníka, či instituce. Tam, kde to jde, svým klientům nabízejí to, že jim budou dělat prostředníka a zastupovat je, aby věděli, že nemusí vše celou dobu táhnout na svých bedrech. Nedostupnost právní pomoci ale přetrvává a je to problém.

Ladislav Zamboj potvrdil, že s motivací klientů je problém. Vždy klienty informují, že to může trvat roky a výsledek je nejistý – pak ale mnoho klientů ztratí zájem. Další problém je, že právní služby se do sociálních služeb nedají započítávat. Zmínil také velkou finanční bariéru v přístupu ke spravedlnosti spočívající v riziku hrazení nákladů protistrany v případě prohry sporu. Další věc je dlouhé trvání rozhodování soudů – klienti po tolika letech již zapomenou, že vlastně jsou ve sporu. Také se jim často mění bydliště a nejsou pak nikde k zastížení. Oproti tomu jsou někteří klienti až přemotivovaní (tzv. kverulanti), což je vzhledem k výše uvedeným potížím vlastně užitečné, protože často jen díky nim se daří některé věci prosoudit.

Jana Vomelová účastníky vyzvala k přečtení dalšího modelového případu (viz podklady) a promítla video „Šmoulové z Chanova.“ Vyzvala přítomné k vyjádření k problematice sdílení podobných obsahů, a dotázala se, co by poradili klientům, kteří by přišli s takovým problémem.

Ladislav Zamboj by promluvu o oplodňování romské populace kvalifikoval jednoznačně jako rasistický trestný čin.

Podle **Jany Vomelové** je bytové družstvo tím, že příspěvek umístilo na své stránky, za video právně odpovědné, i když není jeho autorem (navíc tam vystupuje mluvčí bytového družstva). VOP případ posoudila jako diskriminaci ve formě obtěžování plus vyjádřila přesvědčení, že by mohlo naplnit skutkovou podstatu některých trestných činů. Družstvo upozornila na závadný obsah a vyzvala k odstranění videa ze stránek. Družstvo video odstranilo, ve zbytku (ochránkyně vedle videa upozorňovala například na časté užívání výrazů „cikáni“ a „nepřizpůsobiví“ v jasně negativních konotacích) nesouhlasilo. Stěžovatele ochránkyně poučila o možnosti podat trestní oznámení. Stěžovatelem byla nezisková

organizace, jejíž členové bydlí v bytech družstva, a proto nikdo z nich trestní oznámení na družstvo podávat nechce.

Martina Horváthová sdělila, že si takové věci bere osobně, a že je jí z toho fyzicky špatně.

Podle **Petry Vitoušové** to celé vypovídá o strašném stavu společnosti. Na místě je podat trestní oznámení a ozvat se. Je to náročné, nákladné, ale je to potřeba.

Dana Kořínková také souhlasí s tím, že je potřeba se ozvat. Pokud to dělat nebudeme, situace se nezlepší.

Petr Baroch sdílel případ z Plzně. Jedno tamní restaurační zařízení provozuje i facebookovou stránku, na které se objevují výzvy k zákazu vstupu/obsluhování „nevyhovujících individuí.“ V hospodě u vstupu dovnitř stojí figurína Adolf, která je oblečena ve zvláštním fotbalovém dresu s logy podobnými nacistickým symbolům. Petr Baroch se dotázal, jaká by měla být první reakce, pokud se o něčem takovém někdo dozví, a přitom není sám příslušníkem menšiny, která je cílem toho útoku. Podle **Jany Vomelové** je na místě podat podnět k přestupkovému řízení nebo trestní oznámení. Současně však dodala, že je málo pravděpodobné, že se tím něčeho podaří dosáhnout. Policie často takové věci není schopna postihnout, případně to velmi dlouho trvá.

Ladislav Zamboj zmínil případ restaurace s figurínou s pálkou „na cigány.“ Provedli tehdy testing s Romem, kterého se to dotklo. Následně podali žalobu na ochranu osobnosti (bylo to ještě před účinností antidiskriminačního zákona), a tato litigace trvala přes 10 let. Dle Ústavního soudu toto může zasáhnout do osobnosti.

Následně se přítomní zabývali třetím modelovým případem – nenávistné příspěvky na Facebooku vůči fotografii miminka (viz podklady). **Eva Nehudková** se dotázala přítomných, co by rodičům dítěte poradili, kdyby za nimi přišli s žádostí o pomoc.

Petra Vitoušová by navrhla podat kvalifikované trestní oznámení (právníkem formulované) a samozřejmě zajistit důkazy (uložit kopii stránky) a obrátit se na provozovatele sociální sítě, aby to jako závadný materiál neprodleně odstranil.

Jana Vomelová informovala přítomné, že matka dítěte se ve skutečnosti opravdu obrátila na příslušnou facebookovou skupinu a podala také trestní oznámení. V současnosti to Policie ČR prověřuje. Na Facebooku však fotka s komentářem zůstala, dotyčná skupina to stáhnout nechtěla, a ani Facebook neshledal obsah závadným. Skupina stáhla pouze ty nejhorší komentáře.

Podle **Ladislava Zamboje** by bylo v tomto případě na místě zažalovat Facebook jako takový. **Jana Vomelová** podotkla, že podle jejích informací v Německu již proběhla žaloba na Facebook za neodstranění závadného obsahu, a Facebook tento spor prohrál. Není jí známo, že by žalobu tohoto druhu zkusil někdo podat v České republice, Německo může být v tomto směru určitou inspirací.

Petra Vitoušová navrhla celý zdokumentovaný případ včetně negativní reakce Facebooku zaslat eurokomisařce Věře Jourové s odkazem na Facebookem odsouhlasený a podepsaný *Kodex chování pro boj s nelegálními nenávisnými projevy šířenými online*. Zdůraznila, že rodina by měla mít zmocněnce, který bude za ně uplatňovat jejich práva, komunikovat

s policií, nahlížet do spisu, vytvářet tlak na odpovědné orgány. Mohou být vzhledem k okolnostem považováni za zvláště zranitelné oběti a dostat zmocněnce ex offo.

Závěrem odpoledního bloku **Jana Vomelová** shrnula hlavní závěry ochránkyně k aktuální situaci a právní úpravě v České republice – zejména chybí propojení mezi jednotlivými odpovědnými orgány, dále chybí vůle se proti nenávistným projevům jasně vymezit a důkladný monitoring této trestné činnosti. Oběti se dostatečně nebrání. Do budoucna chce ochránkyně zejména komunikovat s klíčovými aktéry v této oblasti (policejní prezident, ministr vnitra, ministr spravedlnosti, nejvyšší státní zástupce, komisařka EU za Českou republiku) a hledat konkrétní opatření ke zlepšení situace.

Dále **Jana Vomelová** předestřela návrh kroků, jak se bránit proti projevům nenávisti (viz prezentace). Vyzvala přítomné k tomu, aby sdělili, co je ještě třeba probrat nebo otevřít.

Ladislav Zamboj upozornil, že nenávistné projevy na internetu jsou zpravidla na mnoha místech proti mnoha lidem – na místě by bylo tedy něco jako žaloba ve veřejném zájmu či hromadná žaloba. Bohužel to však současná právní úprava neumožňuje. Podle jeho názoru pouze mazání příspěvku nestačí – generální prevence spočívá ve snížení sociálního napětí a frustrace, ve spravedlivější společnosti. S agresory by se mělo pracovat.

Petr Baroch zmínil aktivizační činnost občanské společnosti. Zmínil „*guerillové*“ skupiny na sociálních sítích na Slovensku, které hromadně útočí na nenávistné či nepravdivé zprávy – jedná se o jakýsi „*trolling*“ na opačnou stranu. Jedná se o neorganizované dobrovolné skupiny. Dle jeho mínění by nebylo špatné, pokud by taková uskupení fungovala i u nás, je to také určitá cesta, jak se s nenávistnými projevy vypořádávat.

Ladislav Zamboj apeloval, že je třeba se nebát a vystupovat proti nenávisti a podávat trestní oznámení. Odkázal na analogii se vzrůstáním strachu v 30. letech 20. století při nástupu nacismu.

Následně **Eva Nehudková** a **Jana Vomelová** diskusní skupinu ukončily a poděkovaly účastníkům a účastnicím za jejich aktivní účast.